

JERÓNIMO MÉNDEZ CABRERA
DIEGO A. REINALDOS MIÑARRO
(COORD.)

NUEVOS ESTUDIOS MULTIDISCIPLINARES
SOBRE HISTORIA Y CULTURA MEDIEVAL:
FUENTES, METODOLOGÍA
Y PROBLEMAS

NOUS ESTUDIS MULTIDISCIPLINARIS
SOBRE HISTÒRIA I CULTURA MEDIEVAL:
FONTS, METODOLOGIA I
PROBLEMÀTIQUES

cm
Centro de Estudios
medievales
UNIVERSIDAD DE MURCIA

edit.um
EDICIONES DE LA UNIVERSIDAD DE MURCIA

MÉNDEZ CABRERA, Jerónimo.

Nuevos estudios multidisciplinares sobre historia y cultura medieval: fuentes, metodología y problemas = Nous estudis multidisciplinaris sobre història i cultura medieval : fonts, metodologia i problemàtiques / Jerónimo Méndez Cabrera, Diego A. Reinaldos Miñarro.-- Murcia : Centro de Estudios Medievales de la Universidad de Murcia : Universidad de Murcia. Servicio de Publicaciones, 2012.

144 p.-- (Editum)

ISBN 978-84-8371-863-6

Edad Media-Historia-Fuentes.

Edad Media-Historia-Metodología.

Reinaldos Miñarro, Diego Antonio

Universidad de Murcia. Servicio de Publicaciones .

930.2

94"04/14"(093)

1ª Edición 2012

Reservados todos los derechos. De acuerdo con la legislación vigente, y bajo las sanciones en ella previstas, queda totalmente prohibida la reproducción y/o transmisión parcial o total de este libro, por procedimientos mecánicos o electrónicos, incluyendo fotocopia, grabación magnética, óptica o cualesquiera otros procedimientos que la técnica permita o pueda permitir en el futuro, sin la expresa autorización por escrito de los propietarios del copyright.

© De los textos los autores

Centro de Estudios Medievales de la Universidad de Murcia y EDITUM

I.S.B.N.: 978-84-8371-863-6

Depósito Legal: MU 415-2012

Fotocomposición e Impresión: Compobell, S. L. Murcia

Impreso en España - Printed in Spain

ÍNDICE

A MODO DE PRESENTACIÓN	9
<i>Juan Vicente García Marsilla</i>	
La pesca durant l'edat mitjana a través de les fonts literàries catalanes*	13
<i>Frederic Aparisi Romero</i>	
Entre l'assalariat i l'empresa familiar. Un acostament a l'organització del treball en la construcció a la València del segle XV	25
<i>Ivan Martínez Araque</i>	
Fuentes y metodología para el estudio del trabajo de las mujeres campesinas y su aportación a las explotaciones familiares. El caso de l'Horta de Valencia en el siglo XV	41
<i>Noelia Rangel López</i>	
Diseño de las grúas en la construcción: el paso del medievo al renacimiento ..	55
<i>Lorena Fernández Correas</i>	
Jaume Lombart, un fuster de la València medieval	69
<i>Mª Teresa Izquierdo Aranda</i>	
L'art culinària en el <i>Tirant lo Blanc</i> : alimentació i costums a taula	79
<i>Eduard Baile</i>	
La sàtira anticlerical en la narrativa catalana dels segles XIV i XV: entre el fet històric i el tòpic literari	93
<i>Jerónimo Méndez</i>	

Les dignitats divines al <i>Llibre d'amic e amat</i> , de Ramon Llull	107
<i>Rubén Luzón Díaz</i>	
Viatge per Espanya i Portugal de Hieronymus Münzer. Una aproximació a l'estudi dels camins en Espanya des dels romans fins la Baixa Edat Mitjana	121
<i>Carme Rosario Torrejón</i>	
Poblament i paisatge andalusins a la Serra Calderona	125
<i>Kilian Cuerda Ros</i>	
Un ejemplo de imagen alegórica en la poesía castellana del siglo XV	129
<i>Laura Garrigós Lloréns</i>	
Aproximació al paisatge medieval d'un poble valencià: Alfafar	133
<i>Mª Dolores Ruiz Ridaura</i>	
El uso de la imagen del profeta en la cultura bajomedieval valenciana. El rol del santo predicador.....	135
<i>Óscar Calvé Mascarell</i>	
La conflictivitat social a les comarques septentrionals del País Valencià (s. XIII-XVI). Noves perspectives d'anàlisi	139
<i>Vicent Royo Pérez</i>	

VIATGE PER ESPANYA I PORTUGAL DE HIERONYMUS MÜNZER. UNA APROXIMACIÓ A L'ESTUDI DELS CAMINS EN ESPANYA DES DELS ROMANS FINS LA BAIXA EDAT MITJANA

Carme Rosario Torrejón
Universitat de València

Aquest estudi que ara anem a presentar naix d'una idea per a un treball de doctorat que després passaria a ser ja la tesina i que amb el mateix títol pretenia posar de relleu la rellevància de la figura de Hieronymus Münzer, un metge i geògraf que va realitzar un viatge per la Península Ibèrica a finals del segle XV. Així doncs s'ha tractat el seu viatge des del punt de vista de font per a la història i la història de l'art com un estudi acurat dels camins històrics de la Península Ibèrica, tot i relacionant una evolució dels camins des dels romans fins a la Baixa Edat Mitjana.

Münzer naix a Feldkirchen en 1437 i mor a Nuremberg en 1508. Humanista, metge, geògraf i cartògraf alemany va ser el coautor de la crònica Schedel (primer mapa imprès d'Alemanya). La seua visita s'enten des del punt de vista de les necessitats polítiques de l'època: arran dels seus treballs i de les seues investigacions en el camp de la geografia és sol·licitat pel rei de Portugal, Joan II, per traçar una via per l'Atlàntic per arribar a les Indies.

El viatge de Münzer és una important font per a l'estudi dels camins en Espanya després de la Conquesta de Granada. Ens dona notícies de com es viatjava, del sistema de transport, dels accidents que es tenien durant el viatge així com de totes les reformes fetes tant en infraestructura com en arquitectura que s'estaven duent a terme... a banda de que també en informa sobre els ponts, les posades, i els diferents monuments més importants de les ciutats on ell viatjava així com de les costums o hàbits dels pobles.

Entre les fonts consultades són moltes les que tracten sobre la història dels camins en la Península. Des dels congressos que es realitzen sobre Camineria Hispànica fins els estudis més recents. Pel que respecta a l'estudi dels camins i obres públiques són importants els treballs de Pablo Alzola y Minondo dins de la Revista d'Obres Públiques, on hi ha un gran recull d'articles sobre la història dels camins en la història o les nombroses obres d' Isaac Moreno Gallo referents a les vies romanes. Molt important són també els treballs de José Uriol Salcedo, que han sigut la base per a l'estudi dels camins en Espanya.

De les obres clàssiques de referència cal destacar l'obra de l'historiador Gonzalo Menéndez Pidal amb la seva Història d'Espanya i l'estudi que té dedicat sobre la Història dels camins en Espanya, publicada a l'any 1951, o el discurs d'Antonio Saavedra sobre els camins romans.

A banda dels estudis científics també hem fet ús de llibres de viatges com el recull que fa Pedro García Mercadal en el seu «Viajes de extranjeros por España y Portugal: desde los tiempos más remotos hasta comienzos del siglo XX» o «Libros españoles de viajes medievales» de Joaquín Rubio Tovar. També s'ha consultat L'itinerari dels reis catòlics, el viatge que va fer Claude de Bronseval per Espanya al 1532, o, si ens remuntem al segle XII «Els camins en Al Andalus d' Al Idrisi».

Pel que respecta a l'estudi dels ponts una obra imprescindible que hem utilitzat és la de Vicente Gogorza Marchinbarrena: «Puentes sobre el Tajo: Desde Puente del Arzobispo a Talavera de la Reina» publicat a la revista d'Obres Públiques en 1927. O també els nombrosos treballs de Agustín Sánchez Rey sobre la història dels camins i dels ponts.

Un estudi dels camins comporta un estudi de la seua funcionalitat, que segons les èpoques històriques varia. Aquesta funcionalitat és un dels objectius principals de la investigació. L'estudi dels camins comporta saber per què estan fets i on es dirigeixen, així com dels materials que s'han emprat i per quina raó. Des del punt de vista de la Història de l'Art s'emfatitza molt sobre el materials en que estan construïts però hem de pensar que això sols és el punt de partida per aprofundir després en el seu valor real. I tot açò ens ha de dur a saber i a comprendre per què es van conservar des del segle XV i inclús fins els nostres dies. Ací és on radica la importància del viatge de Münzer com a font.

Les vies romanes van ser la base dels camins en Espanya. Münzer, quan entra a Espanya ho fa per la via Augusta i sens dubte aquesta via es conservava al segle XV, perquè el que es feia no era construir camins nous, que també, sinó que durant tota l'Edat Mitjana van romandre en ús els antics camins i vies secundaries romanes. A més a més, amb els Reis Catòlics hi ha un desig per mantindre i reparar aquests camins, aleshores hi ha una perdurabilitat i en aquest sentit ací tenim la raó per la qual el nostre viatger fa la seva marxa per aquestes antigues vies.

Els camins romans tenen la seua raó de ser a la invasió i conquesta de la Península. Primerament es feren simples camins de terra i posteriorment, per preservar el control i la ràpida localització de les colònies es van anar perfeccionant.

Quan entrem a l'Edat Mitjana es perd el sentit de construir grans calçades. No obstant aquestes vies no s'abandonen, el que passa és que l'home medieval no té cap interès en la conservació del camí. Un camí podia ser la vora d'una muntanya i simples camins de past. Tot i això l'edat Mitjana va ser una època on més es transitava, be siga per una raó piadosa (Camí de Santiago), per raons comercials, també per trasllats poblacionals (reconquesta), etc.

Tanmateix passà amb els ponts: dé impressionants pots de pedra, com van ser els romans, fins a l'Edat Mitjana, on moltes voltes es reservava el pas pels rius a través de simples ponts de barques, de fusta o de simple carreuó.

Altre punt a destacar en la investigació era la relació dels camins amb l'entorn. Les ciutats, els castells, monestirs, posades o llocs de descans formen part d'una xarxa de comunicacions que s'articula en base a molt diverses coses. El camí de Santiago per exemple no sols és una via piadosa, que porta a la tomba on es venerat el sant, sinó que també és una important via comercial. D'ací es desprèn una doble lectura: els camins s'han fet en base a una localització concreta o aquesta localització és la que ha creat una xarxa de comunicacions? Seria difícil respondre a aquesta qüestió. La veritat és que molts camins s'han fet com a conseqüència d'una necessitat, i per tant s'han construït expressament per a una finalitat, i hi ha d'altres que s'han adaptat al lloc preexistent.

L'estudi de la cultura, de la història, de l'art queden immersos en el que ha sigut una feina costosa i complicada, degut a la tant variada i dispersa informació que hi ha al voltant de la Història dels camins a la Península Ibèrica, i que, encara que s'ha abordat des de la perspectiva d'un viatger no ha sigut fàcil veure la relació entre les fonts més antigues, els llibres de viatges o els nous estudis sobre l'estudi dels camins en Espanya, ja que hi ha nombroses versions. No obstant això crec que s'ha aconseguit donar la visió desitjada i sobretot la relació que hi ha de la figura del viatger com a una important font d'estudi, no sols per a l'art sinó també per a la història social del moment.

BIBLIOGRAFIA

- ALZOLA Y MINONDO, Pablo: *Historia de las Obras Públicas en España*, Madrid, Colegio de Ingenieros C.C.P., 2001.
- GENSINI, Sergio: *Viaggiare nel medioevo*, Pisa, Pacini, 2000.
- GUGLIELMI, Nilda: *Guía para viajeros medievales (Oriente, siglos XIII-XV)*, Buenos Aires, Consejo Nacional de Investigaciones científicas y técnicas, 1994.
- MENÉNDEZ PIDAL, Gonzalo: *Los caminos en la Historia de España*, Madrid, Cultura Hispánica, 1951.
- MÜNZER, Hieronymus: *Viaje por España y Portugal*, Madrid, Polifemo, 2002.
- URIOL SALCEDO, José: *Historia de los caminos en España*, Madrid, ed. AC, 1990.

Paraules clau: valencià – castellà – anglès:

Camí – camino – road.

Calçada – calzada - paved road.

Via – vía – rail.

Pont – puente – bridge.

Posada – posada – hospitality.

Castell – castillo – castle.

Monestir – monasterio – monastery.